

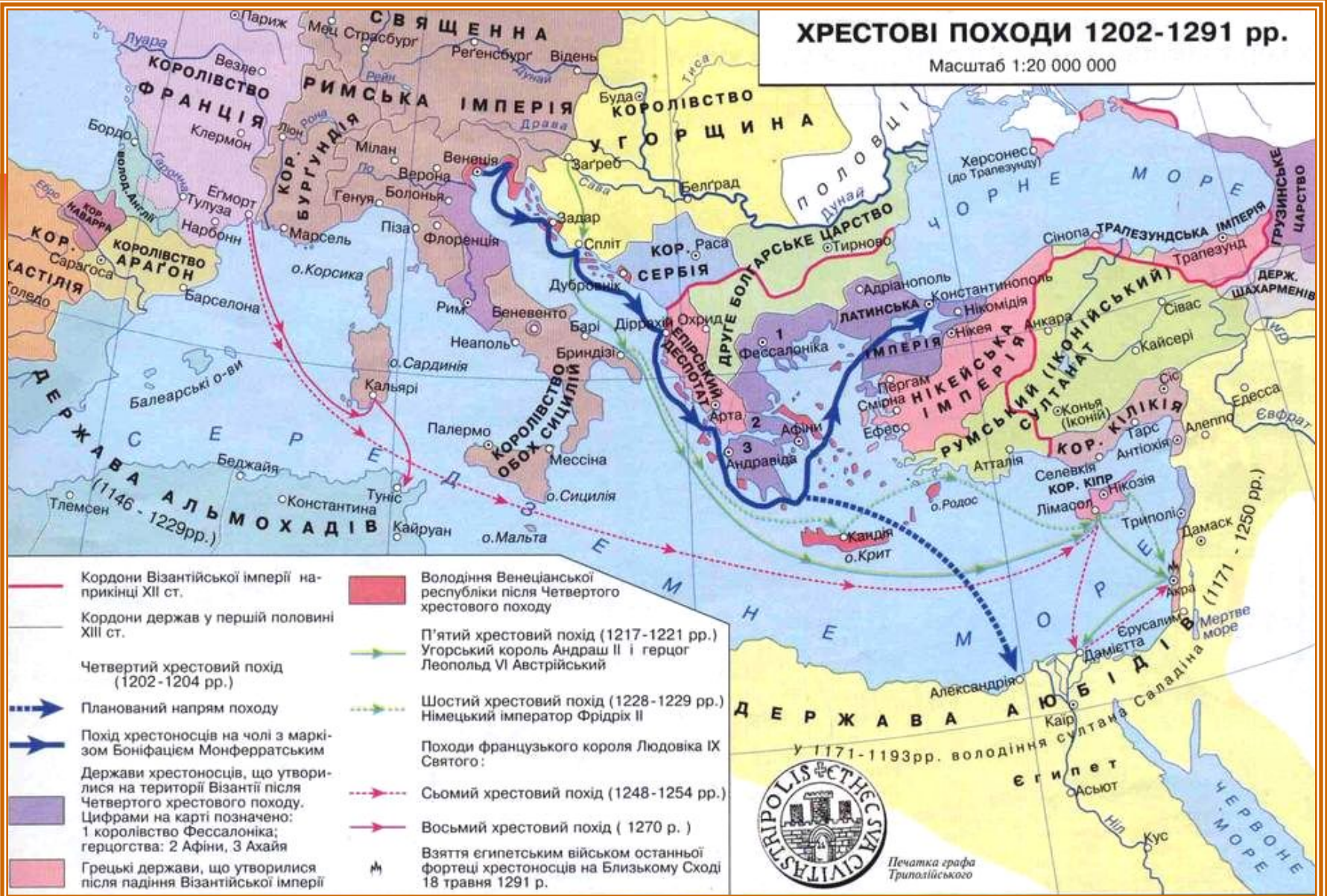
■ **Хрестові походи -**

походи (1096-1270) на Близький Схід, були організовані Західноєвропейськими феодалами та католицькою церквою під прапором боротьби проти «невірних» (мусульман), звільнення гроба Господнього та святої землі Палестини

ХРЕСТОВІ ПОХОДИ НА СХІД ХІ-ХІІІ СТ.

ХРЕСТОВІ ПОХОДИ 1202-1291 рр.

Масштаб 1:20 000 000

- Кордони Візантійської імперії наприкінці XII ст.
- Кордони держав у першій половині XIII ст.
- Четвертий хрестовий похід (1202 - 1204 рр.)
- Планований напрям походу
- Похід хрестоносців на чолі з маркізом Боніфацієм Монферратським
- Держави хрестоносців, що утворилися на території Візантії після Четвертого хрестового походу. Цифрами на карті позначено: 1 королівство Фессалоніка; герцогства: 2 Афіни, 3 Ахайя
- Грецькі держави, що утворилися після падіння Візантійської імперії
- Володіння Венеціанської республіки після Четвертого хрестового походу
- П'ятий хрестовий похід (1217-1221 рр.) Угорський король Андраш II і герцог Леопольд VI Австрійський
- Шостий хрестовий похід (1228-1229 рр.) Німецький імператор Фрідріх II
- Походи французького короля Людовіка IX Святого:
- Сьомий хрестовий похід (1248-1254 рр.)
- Восьмий хрестовий похід (1270 р.)
- Взяття єгипетським військом останньої фортеці хрестоносців на Близькому Сході 18 травня 1291 р.

Печатка графа Триполіського

Карта взята: Атлас історії середніх віків. ІПТ

Причини походів

Церква

*Розширення впливу церкви на Схід;
збільшення доходів церкви*

**Великі феодали
(королі,
герцоги)**

*Захоплення нових володінь;
збільшення багатств; зростання
авторитету в Європі, прощення гріхів*

**Дрібні феодали
(рицарі)**

*Отримання земельних володінь на Сході;
прощення гріхів*

Селяни

*Отримання земель на Сході;
прощення гріхів;
кращі умови життя*

**Городяни
,
купці**

*Налагодження вигідних торгівельних
зв'язків із Сходом*

Привід

1. *Захоплення турками-сельджуками Єрусалима у 1071 р.*

2. *Прохання Візантійського імператора Олексія I про допомогу проти мусульманських завойовників у 1095 р.*

3. *1095 р. - заклик папи Урбана II до збройного паломництва до Святої землі.*

ПЕРШИЙ ХРЕСТОВИЙ ПОХІД

1096-1099

ПОХІД БІДНОТИ з Франції і Західної Німеччини

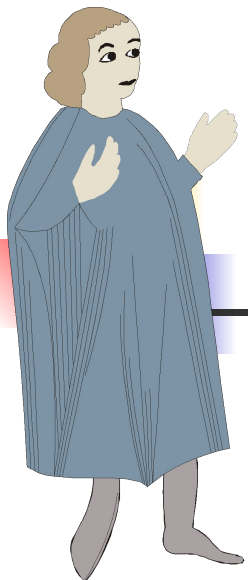
ВЕСНА 1096

Селяни за безцінь продавали майно, купували все потрібне для походу. Нерідко йшли усією сім'єю, з малими дітьми. По дорозі до них приєднувались різні декласовані елементи і розбійники. Хрестоносці, щоб прохарчуватися, нападали на жителів, влаштовували єврейські погроми. До Константинополя добралась половина - 40 тис. Половина загинула в розбійних сутичках і від хвороб.

ПОХІД ФЕОДАЛІВ ОСІНЬ 1096-1099

Всі, хто залишився живий, були щедро нагороджені - одержали землі. Деяким селянам було пожалувано рицарство. Дуже виграли італійські міста - тепер їм належала левантійська торгівля.

В результаті захоплення більшої частини узбережжя Східного Середземномор'я утворилося 4 держави хрестоносців: Ієрусалимське королівство, графство Триполі, князівство Антіохійське і графство Едеське.

Щоб мати постійну воєнну силу для оборони були створені духовно-рицарські ордени тамплієрів (храмовників) і госпітальєрів (іоаннитів).

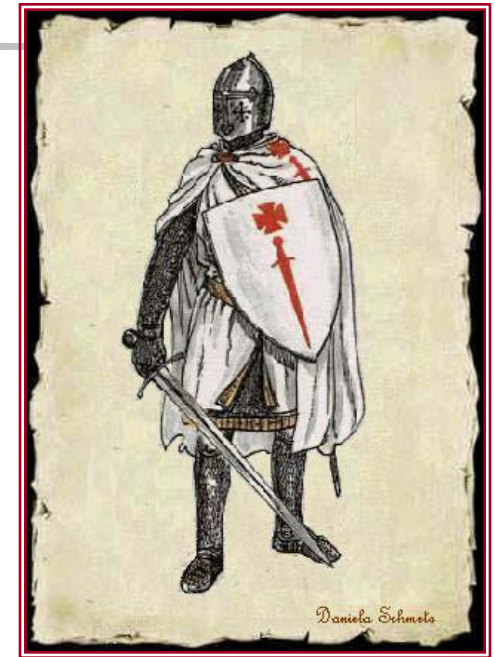
«Таємне рицарство
Христово і Храма
Соломона» -1118 р.

*Тамплієри,
храмовники*

«Орден вершників
госпіталія св.Іоанна
Іерусалимського» -1113 р.

*Госпітальєр
и,
іоаніти*

«Орден дома святої
матері Тевтонської»
-1199 р.

Тевтонці

Другий похід 1147-1149

II

річчя

1. Держави хрестоносців були оточені народами, територію яких вони захопили.
2. Постійні напади з боку єгиптян, сельджуків, сирійців.
3. 1137 р. – Візантія захопила Антіохію.
4. 1143 р. – захоплення мусульманами графства Едесса.

Германський король
Конрад III

Підсумки другого походу

1. Конраду III завдано крупної поразки під Дорилеєм у 1147 р.

2. Людовика VII було розгромлено біля Лаодикеї в 1148 р.

3. Конрад III, Людовик VII, король Єрусалима вирішили оволодіти Дамаском - невдача.

4. Головна мета – повернення Едесси – не досягнута.

ТРЕТІЙ ХРЕСТОВИЙ ПОХІД 1189-1192

Причини

У другій половині XII ст. становище на Сході змінилося. В Єгипті утворилася сильна мусульманська держава. Вона підкорила Сирію і значну частину Месопотамії. На чолі її стояв султан Салах-ед-Дін (Саладін) - дальновидний і талановитий полководець. Він завдав поразки хрестоносцям біля Тиверіадського озера і в 1187 р. завоював Ієрусалим. Це стало приводом для третього походу 1189 - 1192 років, який по складу учасників був найбільш грандіозним.

Підсумки походу

- червень 1190 р. – Фридріх потонув при переправі
- захоплення хрестоносцями о-ву Кіпр
- 1190-1191 рр. – облога м. Акри
- квітень 1191р. – місто здано
- Єрусалімське королівство відновлено, але Єрусалім залишився в руках мусульман; столиця держави – Акра
- територія королівства сильно скоротилась

англійські рицарі
під началом
**Ричард Левине
Серце (Англія)**

німецькі рицарі
під проводом
**Фридріхом
Барбаросса
(Німеччина)**

**Французькі
рицарі на чолі
з Філіппом
II (Франція)**

*Падіння Єрусаліма у 1187 р. –
привід до початку нового хрестового походу*

ЧЕТВЕРТИЙ ХРЕСТОВИЙ ПОХІД

1204

Організатор – найенергійніший папа

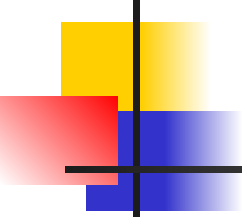
Іннокентій III – серпень 1198 р.

- листопад 1202р. – завоювання для
Венеції далматинське м.Зара (Задара)

-12 квітня 1204 р. – штурм
Константинополя, пограбування міста
- православні церкви, в т. ч. і храм св.
Софії.

- розпад Візантійської імперії на 4
частини – Латинська імперія (до
1261 р.)

*Візантійська імперія розпалась на частини.
Хрестоносці створили на її розвалинах Латинську
імперію.*

- В Епірі і Малій Азії утворились незалежні грецькі держави - Епірське царство, Нікейська і Трапезундська імперії.
- Венеції дісталась частина Константинополя, Адріаполь, південно-західна частина Пелопонеса, багато гаваней на березі Мармурового моря, ряд островів Егейського моря і Крит. Венеціанського дожа тепер називали "володарем трьох восьмих Ромейської імперії".
- Латинська імперія включала Фракію, частину північного узбережжя Малої Азії. У васальній залежності від неї знаходилось королівство Фессалоніки, від якого в свою чергу залежали Афіно-Фіванське герцогство і Ахейське князівство.

дитячий хрестовий похід

У 1212 р. в Марселі зібралось 10 тис. дітей. Частина їх загинула по дорозі, інші були продані в Александрії в рабство. Друга армія хрестоносців-підлітків, головним чином з Німеччини, зібралась на півдні Італії, але були відправлені назад. Багато з них загинуло.

п'ятий хрестовий похід

- У 1217 - 1221 рр. В ході якого оволоділи фортецею Дам'єтта в гирлі Нілу, але потім залишили її.

шостий хрестовий похід.

У 1228 - 1229 рр. - організував германський імператор Генріх II. В результаті умілої дипломатичної комбінації з єгипетським султаном проти правителя Дамаска йому вдалось одержати Ієрусалим, але у 1241 р. мусульмани знову, на цей раз надовго, заволоділи Ієрусалимом.

7-й похід (1248 - 1254)

був організований Людовіком IX Святим. Французький король Людовік IX зі свитою потрапив у полон до єгипетського султана. Звільнився ціною великого викупу.

8-й похід (1270)

теж був організований Людовіком IX, під час цього походу король помер від чуми.

Результати і наслідки

Для європейців

Загарбані землі в Палестині втрачені

Загибель багатьох людей

Збільшення церковних поборів на фінансування походів

Знайомство з новими землеробськими культурами

Європейці навчилися виробляти шовкові тканини, дзеркала

Нововведення у побуті

Бажання розкоші

Результати і наслідки

Для країн Сходу

*Розорення земель
та загибель людей*

*Посилення позицій
турок-сельджуків
в зв'язку з послабленням
Візантії*

Романський стиль

Пізанська вежа, Італія

(від лат. *romanus* — римський) — повноцінно виявив себе передусім в архітектурі. Будови романського стилю різноманітні за типами, за конструктивними особливостями, за декором. Найбільша увага приділялася спорудженню храмів, монастирів, замків, які розташовані на підвищених місцевостях. Романський стиль вирізнявся масивністю споруд. Основним будівельним матеріалом романської архітектури був камінь.

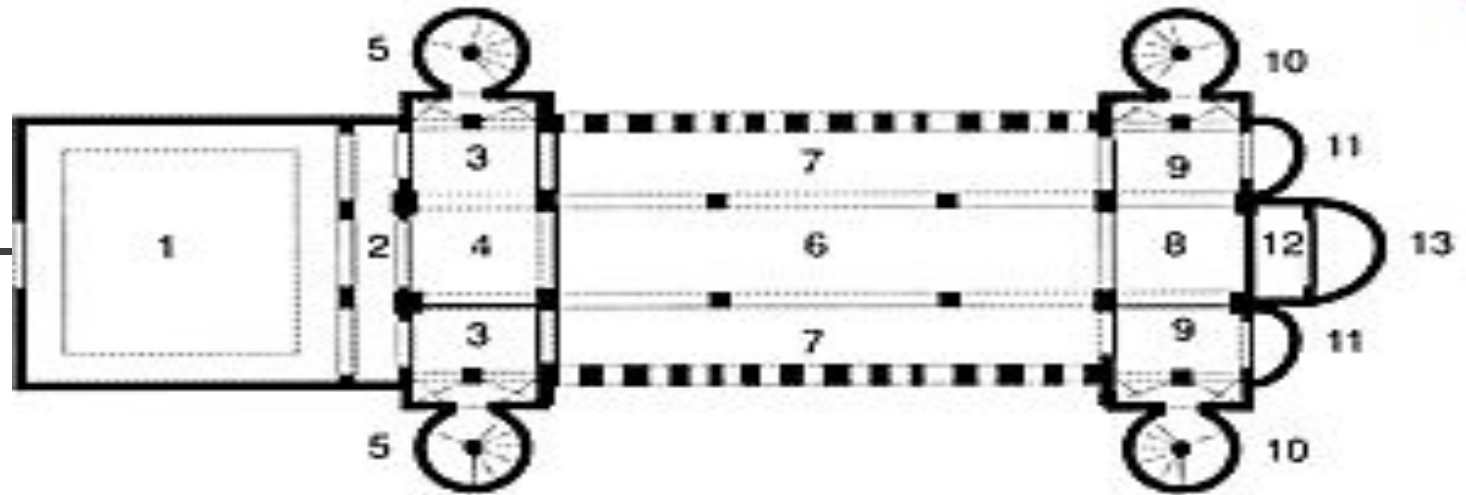

Сюжети Страшного суду й Апокаліпсиса, біблійні сцени, скульптури — ось що масово було присутнє в оформленні

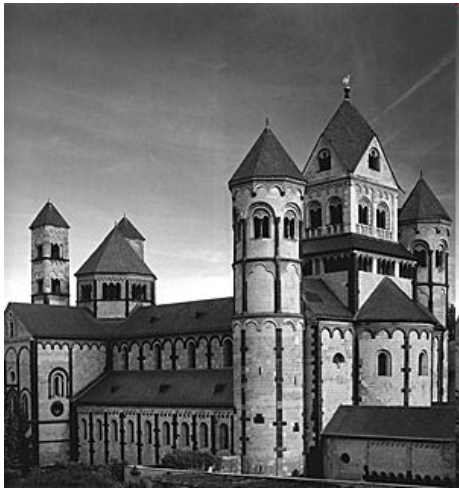
церков.

- *XII ст. церква мала величезний вплив на життя суспільства загалом, зокрема на духовне життя, культуру й державність, тому вона виявилася й головним замовником архітектурних споруд, що сьогодні розглядаються як твори мистецтва.*
- *У церковних проповідях піднімалася тема гріховності світу, сповненого гріха й спокус, підвладного впливу таємничих і страшних сил. Ця тема сприяла розвитку в романському мистецтві Західної Європи етичного й естетичного ідеалу, протилежного до античного мистецтва.*

Основні елементи романської архітектури

- Не дивлячись на деякі національні відмінності, основа у романських соборів завжди одна - всі ці споруди відносяться до базилікального типу. Базиліка - ця витягнута в плані споруда, внутрішній простір якої звичайно розділяється стовпами-колонами на три частини - нефа (на схемі 6, 7). Базиліка виникла в Стародавньому Римі, але спочатку не була культовою спорудою, а несла чисто світську функцію. Але вже ранньосередньовічні храми, зведені в Римі, мають базилікальну форму.
- Центральний неф (6) завжди ширше бічних (7). У великих соборах може бути і п'ять нефів. Кожний неф завершується напівкруглою апсидою (13). В апсиді розташовуються вітнар (13) або капели (11). Базиліка, як і будь-який християнський храм, завжди орієнтована на схід. Романська базиліка має форму латинського хреста - хрест виходить за рахунок поперечного нефа - трансепту (на схемі 9). Місце перетину нефів - середньохресття (8). Середньохресття вінчається баштою.
- Вхід в храм завжди розташовується із західної сторони, він позначається двома баштами - цей комплекс називається вестверком (3,4).

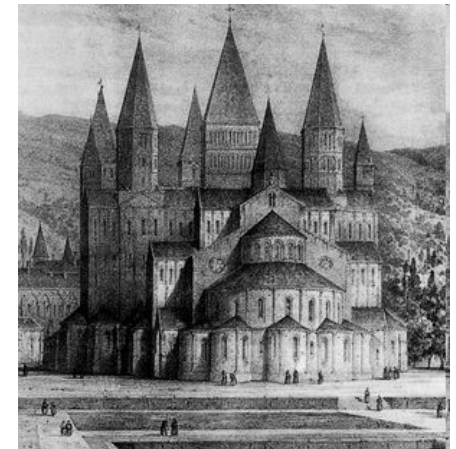
Типи романських соборів

Собор бенедиктинського абатства Марія-Лаах.
Середина XII в. Німеччина

1. монастирські собори

Монастирські церкви були розраховані на чернечу общину і невелику кількість прихожан з навколишніх замків і сіл

Проте не всі монастирські собори відрізнялися компактними формами. Наприклад, третя церква абатства Клюні в Бургундії (1089-1132) стала найграндіознішою спорудою доготичного періоду. Висоту її середнього нефа - 30 м - змогли перевершити тільки готичні собори. Це була величезна п'ятинефна базиліка з двома трансептами, хором з обходом і вінцем капел. Широкий центральний неф (його ширина 15 м) перекритий циліндровим зведенням.

Собор Сен-Сернен в Тулузі
(1080—1120) Франція

Типи романських соборів

2. паломницькі базиліки

До XI в. в Європі (південь Франції і в Іспанії) утворилися паломницькі центри - вони виникали в місці знаходження якої-небудь цінної реліквії, пов'язаної з ім'ям особливо шанованого святого. Поза сумнівом, саме до таких святих відноситься св. Мартин Турський, якому присвячений собор Сен-Мартен в Турі (Франція, почало XI в.) - перша паломницька базиліка. Подібні церкви були розраховані на дуже велике число прихожан.

Характерний для паломницьких церков хор (східна частина базиліки від середньохресття) оточений галереєю-обходом, що давало можливість безперервного руху паломників, вінець капел - ряд капел, що оточували апсиду, ці капели призначалися для демонстрації нетлінних мощей. Така система - галереї обходу і вінець капел - набуває поширення в романській архітектурі зрілого періоду і в дещо зміненому, вдосконаленому вигляді зустрічається і пізніше, в архітектурі готичних соборів.

Інтер'єр собору в
Майнце. Німеччина

Типи романських соборів

3. кафедральні собори

Кафедральними вони називаються тому, що там знаходиться кафедра архієпископа. Такі собори є загальноміськими, відповідно, повинні вміщати в себе велику кількість прихожан. В подібних соборах разом з богослужіннями проходили і різні заходи світського характеру з участю архієпископа, герцога або навіть короля (наприклад, прийом послів). До цього типу належать собори в Майнце і Вормсе (XI-XIII ст.).

ГОТИЧНИЙ СТИЛЬ

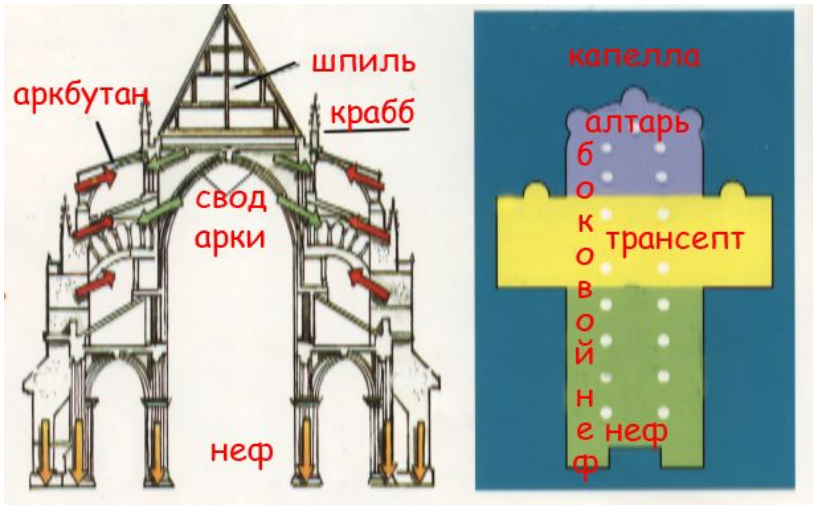
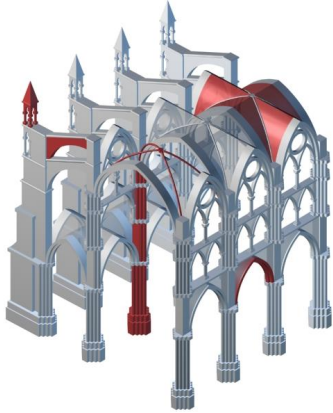
Походження терміну «готика»

- Слово походить від італ. «незвичайний, варварський, варвари» (до історичних готів цей стиль відношення не має), і спочатку використовувалося як лайливе. Вперше поняття в сучасному значенні застосував Джорджіо Вазарі, щоб відділити епоху Ренесансу від Середньовіччя. Готика завершила розвиток європейського середньовічного мистецтва, виникнувши на основі досягнень романської культури. В епоху Відродження (Ренесансу) мистецтво середньовіччя вважалося «варварським». Готичне мистецтво було культовим за призначенням і релігійним за тематикою. Воно зверталося до вищих божественних сил, вічності, християнського світогляду.
- Готика в своєму розвитку підрозділяється на Ранню готику, Період розквіту, Пізню готику

Система аркбутанів и контрфорсів

- В романських соборах і церквах звичайно використовувалося циліндрове зведення, яке спиралося на масивні товсті стіни, через що, будучи маленькими зсередини, зовні вони здавалися масивними. З появою хрестового зведення, системи колон, аркбутанів і контрфорсів, собори придбали вид величезних ажурних фантастичних споруд.
- Основний принцип роботи конструкції такий: зведення більш не спирається на стіни (як в романських спорудах), тепер тиск хрестового зведення передають арки і нерв'юри на колони (стовпи), а бічний розпір сприймається аркбутанами і контрфорсами. Це нововведення дозволило полегшити конструкцію за рахунок перерозподілу навантажень. Стіни перетворилися на просту легку «оболонку», їх товщина більш не впливала на загальну несучу здатність будівлі, що дозволило мати багато вікон і стінний розпис, за відсутністю стін, поступилася вітражному мистецтву і скульптурі.

Архітектура

- Готичний стиль в основному виявився в архітектурі храмів, соборів, церков, монастирів. Для готики характерні арки із загостреним верхом, вузькі і високі башти і колони, пишний фасад з різьбленими деталями (вимперги, тимпани, архивольти) і багатоколірні вітражні стрілочасті вікна. Всі елементи стилю підкреслюють вертикаль. Перший готичний собор - монастир Сен-Дені, створений за проектом Абата Сугерія у Франції. З Іль-де-Франс (Франція) готичний архітектурний стиль розповсюдився до Західної, Середньої і Південної Європи, до Німеччини, Англії і т. д. В Італії він панував недовго і, як «варварський стиль», швидко поступився місцем Ренесансу; а оскільки він прийшов сюди з Німеччини, то дотепер називається «stile tedesco» - німецький стиль. З приходом на початку XVI століття Ренесансу північніше і на захід від Альп, готичний стиль втратив своє значення. Майже вся архітектура готичних соборів обумовлена одним головним винаходом того часу - системою аркбутанів і контрфорсів.

Собор Паризької Богоматері
1160-1245рр., Париж, Франція

АРХІТЕКТУРА ГОТИЧНОГО ПЕРІОДА

Головні архітектурні споруди готичного стилю

Ратуша

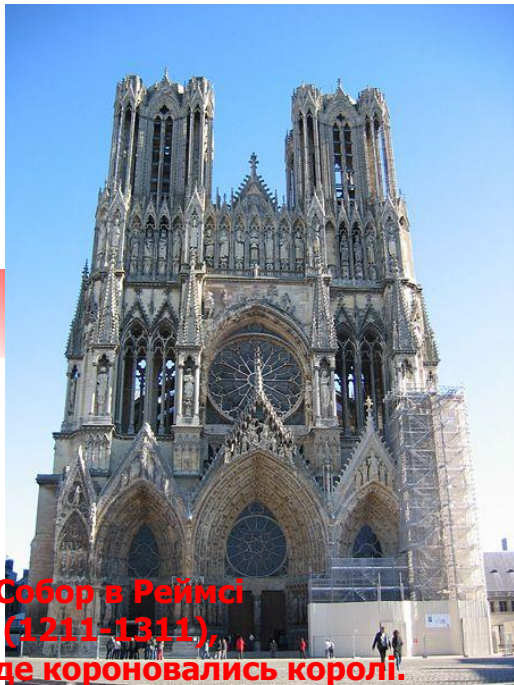
Кафедральний собор

Ратуша - будівля міського самоврядування – була великою кам'яною будівлею із залом для зборів на першому поверсі і підсобними приміщеннями на другому. Над ратушею підносилася вежа - символ свободи міста.

Собор - символ Всесвіту, весь художній лад якого, виражав ідею небесної і земної ієрархії. Собори повинні були вміщати все численне міське населення. Перед соборами виступали проповідники, проводили дискусії професора і студенти.

Франція

Собор в Реймі (1211-1311), де короновались королі.

Шартрський собор

- Найвідоміші готичні собори Франції - Сен-Дені, Шартрській, Руанській, Реймський і, звичайно, Нотр-Дам-де-Парі.
- Церква монастиря Сен-Дені, створена за проектом абата Сугерія, вважається першою готичною архітектурною спорудою. При її споруді були прибрано багато опор і внутрішні стіни, і церква придбала більш граціозний вигляд в порівнянні з романськими «фортецями бога».
- Реймський собор був закладений на початку XIII ст., служив протягом століть місцем коронації французьких королів. Фасад повністю покритий рельєфами, вітражі надають незабутнє враження на очевидців.
- Собор паризької Богоматері - справжня візитна картка готичної архітектури, «Застигла музика», як говорив Гете. Ця неймовірна по своїй красі споруда, немов замок Фата-моргани що підноситься над берегом Сени, оточене запашними рожевими садами, підкорило серце не одного генія.

Німеччина

Кельнський собор

- В XIIIст. готичний стиль запозичили у французів архітектори інших країн, у тому числі і Німеччини. Цікаво, що копіюючи французькі собори німецькі архітектори так добре засвоїли стиль, що довгий час мистецтвознавці вважали саме Німеччину батьківщиною готики.
- Найяскравіший, живописний приклад німецької готики - Кельнський собор, закладений в XV в. і добудований тільки до XIX в. Спочатку були зведені хор, частини нефа і південна вежа. Все інше споруджене в 1842-1880 відповідно до первинного проекту, знайденого в 1841. Будівля має п'ятинефну базиліку, з планом у вигляді латинського хреста, з галереєю де амбулаторія (обходу хору) і сімома капелами, що радіально розходяться (вінець капел). Подвійні аркбутани підтримують зведення головного нефа, які підняті на висоту 46 м над рівнем підлоги. Храм має 144 м в довжину, 54 м завширшки із загальною площею 6160 кв. м. Вежі західного фасаду заввишки 157 м увінчані ажурними шпилями з кованого заліза (чисто німецька особливість). Не дивлячись на надзвичайну тривалість будівництва і величезні розміри, відрізняється рідкісною єдністю задуму. Під час Другої світової війни собор був сильно пошкоджений при бомбардуванні, в 1948 був відкритий відразу після завершення першочергових ремонтних робіт.

Англія

Вестмінстерське абатство

- Готичний стиль був популярний в Англії, кращим доказом тому служить той факт, що пізніше, в XVIII-XIXст. багато архітекторів стали копіювати його, називаючи цей новий стиль неоготичним.
- Вестмінстерське абатство - головна національна святиня Англії, розташована в - Вестмінстері. Абатство було побудовано при королі Едгарі в 10 ст. на місці, де раніше стояли декілька старих церков. Англійські королі розширювали і прикрашали абатство. Сучасні розміри і зовнішній вигляд Вестмінстерське абатство знайшло приблизно до середини XVIII ст.
- Інтер'єр відноситься до періоду розквіту готичної архітектури. Його заповнюють гробниці і пам'ятники багатьох королів, літераторів, воєначальників і інших людей, удостоєних цієї високої честі. Майже всі королі Англії після Вільгельма коронувалися в Вестмінстерському абатстві, в ньому відбувалися численні події, пов'язані з життям держави і королівських сімей.

Італія

Міланський собор

- До Італії готика прийшла набагато пізніше, тільки до XV ст. і не одержала такого ж сильного розвитку як у Франції і Німеччині.
- Міланський собор, 1386-1418рр. спочатку був задуманий такого величезного розміру (в ньому поміщається 40 тисяч чоловік), що з великими труднощами зміг бути частково завершений тільки до кінця XVI ст. Будівництво почалося в 1386р., а в 1390 р. було оголошено про збір засобів і посильної допомоги серед міланців для прискорення будівництва собору. Первинний задум припускав цегляну кладку, але в 1387 р. герцог Віськонті, що бажав бачити собор великим символом своєї влади, запросив ломбардних, німецьких і французьких архітекторів і настояв на використуванні мармуру. В 1418 р. собор був освячений папою Мартіном V, але залишався незакінченим до XIXст., поки при Наполеоні не був завершений фасад. Більше п'яти століть будувався цей собор і, в результаті, з'єднав багато рис архітектурних стилів, від бароко до неоготики.